

Fråga om två bolag brutit mot en bestämmelse i kollektivavtalet för måleriyrket som ger ombud för avtalsparterna rätt att för kontroll av avtalets efterlevnad besöka arbetsplatserna och erhålla nödvändiga upplysningar.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2014-04-30
StockholmDom nr 35/14
Mål nr A 86/13 och
A 87/13**KÄRANDE**

Svenska Målareförbundet, Box 1113, 111 81 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Anneli Ohlsson Anderbjörk, LO-TCO Rättsskydd AB,
Box 1155, 111 81 Stockholm

SVARANDE

1. Målarmästarnas Riksförening, Box 16286, 103 25 Stockholm
2. P H:s Måleri i Solna AB, 556663-1015, Hägerstensvägen 219,
126 53 Hägersten
3. Berga Måleri i Gillinge AB, 556782-1169, Gillinge 54 B, 186 91 Vallentuna
Ombud för 1–3: jur.kand. Magnus Weidenhajn, Advokatfirman NOVA AB,
Box 55996, 102 16 Stockholm

SAKEN

kollektivavtalsbrott

Bakgrund

Mellan Målarmästarnas Riksförening och Svenska Målareförbundet (förbundet) gäller kollektivavtal för måларыrket (kollektivavtalet). P H:s Måleri i Solna AB och Berga Måleri i Gillinge AB (bolagen) är medlemmar i Målarmästarnas Riksförening och därmed bundna av kollektivavtalet.

Kollektivavtalet innehåller i § 10 mom. d) 2 (nedan § 10) följande bestämmelse.
Legitimerade ombud från organisationerna äger att för kontroll av avtalets efterlevnad besöka arbetsplatserna och erhålla nödvändiga upplysningar.

Frågan i målet är om bolagen har brutit mot denna bestämmelse.

Parterna är ense om att följande har inträffat. Förbundet skickade den 3 september 2012 brev till bolagen. Av breven framgick att förbundet ville genomföra försäkringsinformation för de anställda fr.o.m. sista veckan i september 2012 t.o.m. november 2012 och att förbundet önskade få adresser till de arbetsplatser där bolagen bedrev verksamhet under den aktuella perioden. Med anledning av breven fördes mellan förbundet och respektive bolag en konversation per e-post mellan den 12 september och den 14 september 2012. Bolagen efterfrågade vilka grunderna var för förbundets begäran. Förbundet hänvisade då till bestämmelsen i kollektivavtalet som ger förbundet rätt att kontrollera avtalets efterlevnad genom att besöka arbetsplatser och erhålla nödvändiga upplysningar (§ 10). Bolagen ifrågasatte om försäkringsinformation utgjorde kontroll av avtalets efterlevnad. Förbundet svarade att de avtalsförsäkringar som bolagen tecknat genom kollektivavtalet utgjorde en naturlig del av

avtalsövervakningen. Bolagen ifrågasatte då om förbundets syfte med besöken rymdes inom den aktuella kollektivavtalsbestämmelsen. De ville även få information om exakt vilka frågor som förbundet tänkte ställa till de anställda och hur mycket tid detta skulle ta i anspråk. Med anledning av de svar som förbundet fick från bolagen påkallade förbundet den 19 september 2012 förhandling med respektive bolag på grund av att bolagen inte lämnade ut adresserna. Den 24 september 2012 skickade P H:s Måleri i Solna AB, cirka kl. 20.00, och Berga Måleri i Gillinge AB, cirka kl. 16.00, till förbundet de adresser där arbetstagarna skulle arbeta nästföljande dag och uppgav att förbundet inte kunde komma in i de lägenheter eller hus där arbetet utfördes, men att det gick bra att stå utanför och ställa frågor.

Lokal och central tvisteförhandling har hållits utan att parterna har kunnat enas.

Yrkanden

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta vart och ett av P H:s Måleri i Solna AB och Berga Måleri i Gillinge AB att till förbundet betala 50 000 kr i allmänt skadestånd för brott mot kollektivavtalet jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning till dess betalning sker.

Arbetsgivarparterna har bestritt yrkandena. Sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Parterna har till utveckling av sin talan anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Sammanfattning av grunderna

Bolagen har brutit mot kollektivavtalet genom att neka förbundets avdelning Målarettan att besöka bolagens arbetsplatser.

För att förbundet ska kunna kontrollera efterlevnaden av kollektivavtalet ska arbetsgivaren på fråga från förbundet lämna över information till förbundet angående vilka adresser de arbetsplatser som företagets samtliga anställda för närvarande arbetar på. Arbetsgivaren ska även se till att förbundet får tillträde till arbetsplatserna.

Målarettan har begärt denna information av bolagen. Dessa har dock inte lämnat förbundet informationen och, efter det att förbundet begärt tvisteförhandling i ärendet, dessutom nekat förbundet tillträde till arbetsplatserna och istället krävt att förbundet skulle träffa medlemmarna utanför medlemmarnas arbetsplatser. Bolagen har därigenom brutit mot kollektivavtalet och ska betala allmänt skadestånd till förbundet.

Syftet med de planerade arbetsplatsbesöken

Syftet med de planerade arbetsplatsbesöken var att ge medlemmarna information om gällande försäkringar och att diskutera dessa frågor närmare med medlemmarna. Frågan om försäkringar är avtalsreglerad i kollektivavtalet. Besöken på arbetsplatserna skulle därför ske i syfte att kontrollera avtalets efterlevnad. Det behöver dock inte anges någon anledning till varför förbundet vill kontrollera avtalets efterlevnad enligt § 10 i kollektivavtalet. Information om vilka sakfrågor som ska diskuteras med medlemmarna behöver således inte anges. I förevarande fall har emellertid förbundet angett att det vill lämna försäkringsinformation och i den efterföljande e-postkonversationen med bolagen har förbundet hänvisat till kollektivavtalets § 10. Förbundet menar att information om försäkringar faller inom kollektivavtalet och att förbundet har rätt till de begärda uppgifterna enligt § 10 i kollektivavtalet.

Kontrollen av avtalets efterlevnad sker genom såväl spontana som planerade besök på arbetsplatser. Förbundet har ofta ett tema som kontrolleras och diskuteras lite extra, som t.ex. arbetstidsfrågor eller arbetsmiljöfrågor t.ex. om de anställda har tillgång till lunch- och omklädningsrum. Det är avdelningen som bestämmer när arbetsplatsbesök ska ske och vad som ska kontrolleras. Målarettan har medlemsveckor två gånger per år. Det är då cirka 15 förtroendevalda som åker ut till ett antal arbetsplatser för att prata med de anställda och kontrollera avtalets efterlevnad. Inför dessa besök tillskrivs företagen om adresser eller telefonnummer till de anställda. Många företag har svårt att i förväg veta var de anställda kommer att befinna sig vid olika tider och lämnar istället telefonnumret till arbetstagarna så att avdelningen kan planera besöken direkt med de anställda. Besöken sker därefter både på större arbetsplatser och i privatbostäder där arbete utförs.

I det brev som Målarettan numera skickar ut till företagen inför de planerade arbetsplatsbesöken hänvisades tidigare både till kollektivavtalet och medbestämmandelagen. Efter kritik från företagen om att skrivningen var lite för hård, har Målarettan ändrat skrivningen och därför saknas numera ofta en hänvisning till kollektivavtalet.

Det har inte varit fråga om en situation där förbundet har medlemsmöten och lämnar information till medlemmarna i enlighet med § 12 i överenskommelsen om företagsanpassad MB-organisation (MB-avtalet). Förbundet avsåg inte att hålla något medlemsmöte och hade inte heller kallat till något sådant. Förbundet ville ha en direkt dialog med medlemmarna. Vid arbetsplatsbesök har förbundet bl.a. möjlighet att kontrollera att kollektivavtalet efterlevs avseende oorganiserade arbetstagare och arbetstagare som är medlemmar i andra fackliga organisationer. Vidare har den förtroendevalda möjlighet att prata med var och en och t.ex. hjälpa den anställde med att fylla i en ansökningshandling om arbetstagaren har pengar att söka från försäkringen. Sådana möjligheter finns inte vid ett medlemsmöte där generell information ska ges till ett flertal anställda. Det är inte tillräckligt att förbundet kontaktar Fora Försäkring eller arbetsgivaren för att få information om försäkringarna. Förbundet måste kunna träffa och prata med medlemmarna för att kunna kontrollera kollektivavtalets efterlevnad. Ibland har det vid avtalskontroll visat sig att ett företag har fler anställda än vad som finns inrapporterat till Fora Försäkring. Det går därför inte att lita på att de handlingar som företagen rapporterar till Fora stämmer överens med verklighe-

ten, varför en kontroll på plats måste göras. Det går således inte att kontrollera avtalets efterlevnad enbart genom att få tillgång till de rapporter som företagen lämnar in till Fora Försäkring.

Till jämförelse kan nämnas att en arbetsgivare enligt 3 § lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen inte får hindra en förtroendeman från att fullgöra sitt arbete. Försäkringsfrågor omfattas av denna lags tillämpningsområde. Rätten till tillträde till arbetsplatserna för en förtroendeman är således reglerad både i kollektivavtalet och i denna lag.

Tidpunkten för information om adresserna till arbetsplatserna och utverkande av tillstånd för tillträde till arbetsplatserna

Förbundet har rätt att omedelbart få information från arbetsgivaren om adresser till arbetsplatserna. Förbundet skickade begäran om att få sådan information den 3 september 2012. Bolagen skickade adresserna först på eftermiddagen respektive under kvällen den 24 september. Bolagen har därför inte ovillkorligen och omedelbart gett förbunden information om adresserna.

Den information som bolagen lämnade omfattade bara adresser till de arbetsplatser där de anställda skulle arbeta påföljande dag dvs. den 25 september 2012. Förbundet hade inte möjlighet att åka ut till arbetsplatserna just den dagen. Även om förbundet inte besökt arbetsplatserna har bolagens agerande varit i strid med kollektivavtalet.

Bolagen har vidare varit skyldiga att utverka tillstånd hos beställarna av bolagens tjänster så att förbundet kunde beredas tillträde till arbetsplatserna. Detta har bolagen inte gjort. Det går inte att bedriva en effektiv avtalskontroll om inte tillträde ges till de aktuella arbetsplatserna. Det är endast på själva arbetsplatsen som t.ex. arbetsmiljön kan kontrolleras och som förbundet kan få träffa samtliga anställda. Att inte lämna tillstånd till att gå in på arbetsplatserna är att vägra förbundet tillträde enligt kollektivavtalets bestämmelse.

Bolagen har således brutit mot kollektivavtalet trots att information om arbetsplatser har lämnats. Detta mot bakgrund av att informationen lämnats för sent, att informationen endast var aktuell för påföljande dag och att bolagen inte hade ordnat med tillstånd till tillträde till arbetsplatserna.

Arbetsgivarparterna

Sammanfattning av grunderna

Förbundet har inte haft rätt att kräva tillträde till berörd arbetsplats i syfte att genomföra informationsmöten. Förbundet har inte vägrats tillträde till arbetsplatserna eftersom bolagen tillhandahållit adresserna till arbetsplatserna. De aktuella arbetsplatserna bestod av privatbostäder och för tillträde krävs tillstånd av bostadsinnehavarna. Det är inte rimligt att bolagen ska utverka tillstånd på samtliga arbetsplatser under en längre period.

Syftet med de planerade arbetsplatsbesöken

I kollektivavtalet finns två bestämmelser av intresse. Den ena avser rätten att kontrollera avtalets efterlevnad genom att besöka arbetsplatser och erhålla nödvändiga upplysningar (§ 10). Denna bestämmelse ska tolkas utifrån sin ordalydelse. Det ska alltså vara fråga om en kontroll av kollektivavtalets efterlevnad. Bestämmelsen ger inte förbundet en ovillkorlig rätt att när som helst oavsett syfte få tillträde till och information om arbetsgivarens arbetsplatser. Det finns visserligen ingenting i bestämmelsen som säger att förbundet i förväg måste precisera exakt vilken del av kollektivavtalet som besöket syftar till att kontrollera, men det måste syfta till kontroll av kollektivavtalets efterlevnad. Om det i efterhand skulle visa sig att ett i förväg opreciserat besök egentligen inte handlade om kontroll av kollektivavtalets efterlevnad så föreligger ett brott mot kollektivavtalet från förbundets sida.

Eftersom § 10 inte täcker vissa fackliga frågor har ytterligare en regel införts, vilken syftar till sedvanlig information till medlemmarna på betald arbetstid. Av 12 § MB-avtalet framgår att facklig medlem äger att på betald tid, högst fem timmar per år, delta i av lokal arbetstagarorganisation ordnade fackliga möten på arbetsplatsen. Dessa möten ska avse frågor som rör förhållandet till arbetsgivaren eller som i övrigt har samband med den fackliga verksamheten i företaget. Denna regel kompletterar bestämmelsen om kontrollrätt och innebär att förbundet på för medlemmarna betald tid och på arbetsplatsen kan ägna sig åt t.ex. information, ackvisitionsplaner eller andra fackliga angelägenheter.

Av de handlingar som i förevarande fall tillställts de berörda bolagen framgår att syftet med den fackliga begäran inte har varit att kontrollera kollektivavtalets efterlevnad utan att genomföra försäkringsinformation. Eftersom förbundet i förevarande fall angett att det inte har haft till syfte att kontrollera kollektivavtalets efterlevnad har bolagen inte brutit mot kollektivavtalet genom sitt agerande. Det angivna syftet täcks däremot av regeln om facklig information på betald tid. Förbundet har således inte ägt rätt att kräva tillträde till berörd arbetsplats i syfte att genomföra informationsmöten.

Försäkringsfrågor kan i vissa fall vara något som tekniskt sett faller in under regeln om kontrollrätt. Ett besök av förbundet på en arbetsplats för att kontrollera om en viss arbetsgivare fullgör sina skyldigheter i detta avseende är dock meningslöst då den enskilde arbetstagaren inte har insyn i detta. Om förbundet verkligen hade velat kontrollera detta skulle det ha kunnat ske genom kontroll av inbetalningar etc. till Fora.

Den i målet aktuella frågeställningen avser tillämpning av kollektivavtalet och inte förtroendemannalagen.

Tidpunkten för information om adresserna till arbetsplatserna och utverkande av tillstånd för tillträde till arbetsplatserna

Förbundet fick adresser till de arbetsplatser där arbetstagarna arbetade, men besökte aldrig arbetsplatserna. Förbundet har därmed de facto inte vägrats tillträde till arbetsplatserna. De arbetsplatser som de anställda arbetade på var privatbostäder och inte kommersiella lokaler. I förekommande fall har det krävts tillstånd från bostadsinnehavarna för att förbundet skulle kunna besöka arbetsplatserna. Arbetstagarna arbetar dock endast några timmar eller någon dag på varje arbetsplats. Det är därför inte rimligt att bolagen ska behöva utverka tillstånd till samtliga arbetsplatser under en längre tidsperiod.

Utredningen i målet

Målet har enligt 4 kap. 10 § tredje stycket arbetstvistlagen företagits till avgörande utan huvudförhandling. Ingen av parterna har åberopat någon bevisning.

Domskäl

Twisten

Förbundet har gjort gällande att bolagen brutit mot § 10 i kollektivavtalet. Bestämmelsen innehåller en besöks- och upplysningsrätt för företrädare för de avtalsslutande organisationerna när dessa önskar kontrollera hur avtalet efterlevs på arbetsplatserna.

Arbetsgivarparterna har invänt att förbundet inte har haft som syfte att kontrollera efterlevnaden av kollektivavtalet utan att genomföra informationsmöten på arbetsplatserna. De har också invänt att förbundet inte vägrats tillträde till arbetsplatserna eftersom bolagen tillhandahållit adresserna till arbetsplatserna. Vidare har arbetsgivarparterna invänt att de aktuella arbetsplatserna bestod av privatbostäder och att det för tillträde krävts tillstånd av bostadsinnehavarna, men att det inte är rimligt att bolagen skulle ha behövt utverka tillstånd på samtliga arbetsplatser under en längre period eftersom arbetstagarna endast arbetade några timmar eller någon dag på varje arbetsplats.

Parterna har utöver bestämmelsens lydelse och lydelsen av § 12 i MB-avtalet inte åberopat några omständigheter som är ägnade att belysa t.ex. bestämmelsens bakgrund och tillämpning. Innebörden av § 10 i kollektivavtalet har berörts i AD 1983 nr 32.

Arbetsplatsbesökens syfte

Av § 10 kollektivavtalet framgår att rätten att besöka arbetsplatsen och få upplysningar gäller ”för kontroll av avtalets efterlevnad”. Avtalet innehåller ingen definition av vad som avses med kontroll av avtalets efterlevnad. Regeln är av gammalt datum och tillkom sannolikt redan under 1920-talet (se AD 1983 nr 32). Bestämmelsen torde från början ha syftat till att möjliggöra för organisationernas företrädare att besöka måleriarbetsplatser för att där kontrollera om arbetsgivaren följde avtalets regler i olika avseenden, t.ex. i fråga om ackord.

Sedan 1920-talet har kollektivavtalets innehåll vidgats och omfattar numera även bl.a. olika kollektivavtalsförsäkringar.

I § 12 MB-avtalet finns en bestämmelse om facklig information på betald tid. Enligt denna får facklig medlem på betald arbetstid delta i fackliga möten på arbetsplatsen som den lokala fackliga organisationen ordnar. Mötena får vara högst fem timmar per år och ska avse förhållandet till arbetsgivaren eller i övrigt ha samband med den fackliga verksamheten vid företaget. Mötena ska förläggas så att de i minsta möjliga mån påverkar arbetets gång och i normalfallet utanför arbetstid.

Kollektivavtalsregleringen skiljer i princip mellan besöks- och upplysningsrätt för kontroll av avtalets efterlevnad, å ena sidan, och fackliga informationsmöten, å andra sidan. I många fall är det oproblematiskt att skilja mellan de två typerna av facklig verksamhet. Om förbundets ombud besöker en arbetsplats och där ställer frågor till arbetstagarna om tillämpning av ackord eller övertid är det fråga om tillämpning av besöks- och upplysningsrätten. Om förbundet kallar sina medlemmar till möten för facklig information är § 12 MB-avtalet tillämplig. Samtidigt är det tydligt att det i praktiken finns en inte obetydlig överlappning mellan att kontrollera avtalets efterlevnad och informera om frågor som rör förhållandet till arbetsgivaren. För att organisationsföreträdarna vid besök på en arbetsplats ska kunna få nödvändiga upplysningar om t.ex. att regler om ackord eller övertid följs på arbetsplatsen kan de behöva informera om avtalets innebörd.

När det gäller arbetsgivares möjlighet att vägra legitimerade ombud för organisationerna att besöka arbetsplatsen för kontroll av avtalets efterlevnad måste följande beaktas.

Av § 10 går inte att utläsa att organisationsföreträdarna är skyldiga att i förväg ange vad eller i vilken del som de önskar kontrollera avtalets efterlevnad. Parterna är också ense om att sådan skyldighet inte föreligger. Utgångspunkten är därför att organisationsföreträdarna har rätt att besöka en arbetsplats och erhålla nödvändiga upplysningar redan genom att hänvisa till bestämmelsen. Arbetsdomstolen har i AD 1983 nr 32 framhållit att möjligheterna till en effektiv kontroll kraftigt skulle beskäras om en arbetsgivare skulle ha rätt att vägra granskning i avvaktan på att hans ombud kontaktades, eftersom arbetsgivaren då skulle ges möjlighet att arrangera om förhållandena på arbetsplatsen. Arbetsdomstolen fann därför att företrädare för organisationerna har rätt att omedelbart och utan tillsägelse i förväg få tillträde till arbetsplatser och där få svar på frågor av betydelse för kontrollen av avtalstillämpningen.

Mot bakgrund av att avtalet inte innehåller några begränsningar av besöks- och upplysningsrätten, att en begäran om tillträde till arbetsplatsen inte behöver motiveras och att en effektiv kontroll kan äventyras om arbetsgivaren ges möjlighet att skjuta upp tillträdet, kan bestämmelsen, enligt Arbetsdomstolens mening, inte förstås så att arbetsgivaren skulle ha rätt att begränsa tillträdet redan vid en misstanke om att besöket på arbetsplatsen helt eller delvis kommer att ägnas åt annat än kontroll av avtalets efterlevnad. För att arbetsgivaren, utan att bryta mot kollektivavtalet, ska kunna vägra legitimerade ombud för organi-

sationerna tillträde måste det stå klart att organisationen har ett helt annat syfte med besöket än kontroll av avtalets efterlevnad.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

I de brev som förbundet skickade den 3 september 2012 angavs att förbundet ville genomföra försäkringsinformation för de anställda under en viss period. Förbundet kan inte genom brevet anses ha givit uttryck för att man påkallade tillträde till arbetsplatsen enligt § 10 i kollektivavtalet. I den konversation som därefter förekommit per e-post mellan förbundet och bolagen har förbundet hänvisat till den aktuella bestämmelsen och att besöken avsåg kontroll av avtalets efterlevnad vad gäller försäkringsfrågor. Förbundet har bl.a. förklarat att man önskade ställa frågor om någon av de anställda har utnyttjade eller framtida ersättningsmöjligheter. Förbundet har genom e-postkonversationen senast den 14 september gjort klart för bolagen att förbundet ansåg att arbetsplatsbesöken avsåg att kontrollera efterlevnaden av avtalet i den del som avsåg försäkringsfrågor.

Avtalets lydelse innehåller inget om att kontrollen av efterlevnaden skulle avse någon del av kollektivavtalet. Inte heller är avtalstexten begränsad till att kontrollera att arbetsgivaren inte bryter mot avtalet, utan lydelsen täcker i princip även åtgärder som syftar till att utvärdera om arbetstagarna påkallar tillämpning av avtalets olika bestämmelser. Som anförts ovan, förutsätter kontrollen av avtalets efterlevnad en dialog med arbetstagarna och kan innehålla inslag av information till arbetstagarna. Mot bakgrund härav är det klarlagt att arbetsplatsbesöken bl.a. syftat till att kontrollera avtalets efterlevnad. Arbetsdomstolen finner därför att bolagen inte med hänvisning till det av förbundet uppgivna syftet haft rätt att vägra tillträde till arbetsplatserna.

Har bolagen medverkat till att möjliggöra besök på arbetsplatsen?

Av AD 1983 nr 32 framgår att bestämmelsen i § 10 innefattar en skyldighet för arbetsgivaren att medverka till att möjliggöra organisationernas genomförande av deras besöks- och upplysningsrätt.

För att bedöma om bolagen brutit mot kollektivavtalets besöks- och upplysningsrätt är Arbetsdomstolen hänvisad till vad som framgår av de e-postmeddelanden som skickats mellan förbundet och bolagen. Meddelandena är kortfattade och det är i viss mån möjligt att uppfatta innebörden av dem på olika sätt. Det är tydligt att förbundet uppfattat meddelandena som att bolagen trilskats genom att på olika sätt försvåra avtalskontrollen, medan bolagen ser saken som att de försöker tillgodose förbundets önskningsfrågor, men att det finns praktiska svårigheter som förklarar bolagens agerande.

Förbundet har senast den 14 september 2012 gjort klart för bolagen att förbundet, med stöd av den aktuella bestämmelsen, avsåg att kontrollera efterlevnaden av kollektivavtalet under perioden fr.o.m. sista veckan i september t.o.m. november 2012. Bolagen har den 24 september lämnat adressuppgifter till förbundet, P H:s Måleri i Solna AB, cirka kl. 20.00, och Berga Måleri i Gillinge AB, cirka kl. 16.00. Adressuppgifterna har vidare varit aktuella endast för näst-

följande dag. Den 24 september 2012 var måndagen i den sista veckan i september och utgjorde således första dagen som förbundet hade för avsikt att påbörja sin kontroll av kollektivavtalet.

Bolagen har dröjt tio dagar med att lämna uppgift om adresserna och lämnat dessa först mot slutet av den första dagen i den period som förbundet avsåg. Detta talar för att bolagen inte har uppfyllt det krav på att medverka till att möjliggöra organisationernas genomförande av deras besöks- och upplysningsrätt som följer av avtalet. Mot detta ska ställas att förbundet inte begärt att omedelbart få tillträde till arbetsplatserna utan först från och med den 24 september. Enligt Arbetsdomstolens mening borde bolagen dock ha lämnat uppgifterna tidigare. Om detta inte var möjligt hade bolagen – på det sätt som förbundet föreslog i sitt brev den 3 september – kunnat lämna telefonnummer till de berörda arbetstagarna.

Vidare omfattade de uppgifter som bolaget lämnade bara de adresser som var aktuella för påföljande dag. Att adressuppgifter inte har lämnats för mer än påföljande dag förklarar P H:s Måleri med att bolaget har många servicearbeten och att det inte var klart vid vilka adresser bolaget skulle arbeta följande dagar. Med beaktande härav kan bolagen, enligt Arbetsdomstolens mening, ha haft skäl att inte lämna uppgifter om var arbetstagarna kommer att arbeta de följande dagarna. Samtidigt noterar domstolen att även detta hade kunnat lösas om bolagen istället lämnat uppgifter om arbetstagarnas telefonnummer.

Bolagen har i e-postmeddelande den 24 september förklarat att arbetena utförs hos privatpersoner och att det inte finns något tillstånd för förbundet att få tillträda de aktuella lägenheterna eller husen. Bolagen framhöll att det gick bra att träffa arbetstagarna utanför och ställa frågorna där. Av AD 1983 nr 32 framgår att § 10 i kollektivavtalet innebär att arbetsgivaren i förekommande fall måste utverka tillstånd för organisationsföreträdarna att få tillträde till arbetsplatsen. Enligt Arbetsdomstolens mening utgör det förhållandet att det i detta fall rört sig om privatbostäder inte skäl för arbetsgivaren att underlåta att inhämta tillstånd från bostadsinnehavarna. Det går emellertid inte av e-postmeddelandena att klart utläsa att bolagen inte avsåg att medverka till att utverka tillstånd för förbundet att besöka arbetsplatserna. Förbundet hade begärt att få utföra kontroller under en tioveckorsperiod och bolagens uppfattning kan därför ha varit att det skulle föra för långt att de skulle utverka tillstånd från alla bostadsinnehavare där bolagen utförde arbeten under perioden. Det bör även beaktas att förbundet uppgivit att syftet var att kontrollera efterlevnaden av försäkringar och bolagen kan ha varit av uppfattningen att kontrollen av om avtalets regler om försäkringar efterlevs kunde göras även utanför arbetsplatsen. Bolagen har således haft visst fog för att inte redan den 24 september inhämta tillstånd från de aktuella bostadsinnehavarna. Bolagen borde dock tagit kontakt med förbundet för att närmare utreda frågan.

Har bolagen brutit mot kollektivavtalet på ett sådant sätt att skadestånd bör utgå?

När det gäller att bedöma om bolagen ska åläggas att betala skadestånd för att ha brutit mot § 10 i kollektivavtalet måste följande beaktas. Bestämmelsen lär i första hand ha utformats för oanmälda besök, men är även tillämplig på planerade besök. Bestämmelsen innebär för det första att arbetsgivaren inte får hindra förbundets företrädare att besöka arbetsplatser eller att ställa frågor till arbetstagarer. Bestämmelsen innebär vidare en skyldighet för arbetsgivaren att på lämpligt sätt medverka till att möjliggöra för förbundet att utöva besöks- och upplysningsrätten, t.ex. genom att lämna uppgifter om adress till arbetsplatser, telefonnummer till arbetstagarerna eller att utverka tillstånd för tillträde till arbetsplatserna för förbundets företrädare. Särskilt den typ av planerade kontroller som är aktuella i målet förutsätter en dialog mellan parterna om hur kontrollen praktiskt ska kunna genomföras, där båda sidor har ett ansvar att bidra till att hitta praktiska lösningar och motverka missförstånd. Enligt Arbetsdomstolens mening kan rimligen inte varje brist i medverkan från arbetsgivarens sida medföra skadeståndsskyldighet.

Arbetsdomstolen konstaterar att bolagen inte vägrat förbundets företrädare att besöka arbetsplatserna. Däremot borde bolagen ha lämnat uppgifterna om adressen till arbetsplatsen tidigare eller – om detta inte var möjligt – lämnat uppgift om arbetstagarernas telefonnummer. Bolagen har även varit skyldiga att medverka till att utverka tillstånd för förbundet att få tillträde till arbetsplatserna, men har haft visst fog för att inte inhämta sådana tillstånd redan den 24 september. Det kan emellertid enligt Arbetsdomstolens mening inte anses visat i målet att bolagens agerande syftat till att försvåra för förbundet att utöva besöks- och upplysningsrätten, utan deras agerande synes delvis kunna bero på brister i kommunikationen mellan förbundet och bolaget. Arbetsdomstolen noterar att parterna kommunicerat genom e-post och att ingen av parterna före den lokala förhandlingen tagit initiativ till att tala med varandra. Mot bakgrund härav finner Arbetsdomstolen att bolagen inte brutit mot sin skyldighet att medverka till genomförandet av förbundets besöks- och upplysningsrätt på ett sådant sätt att skadestånd ska utgå.

Förbundets skadeståndsyrkande ska därför avslås.

Rättegångskostnad

Upprinnelsen till tvisten och den huvudsakliga tvistefrågan har varit om syftet med de planerade arbetsplatsbesöken var sådant att § 10 i kollektivavtal var tillämplig. Enligt Arbetsdomstolens mening har förbundet haft skälig anledning att få den frågan prövad och vardera part ska därför, enligt 5 kap. 2 § första stycket arbetstvistlagen, bära sin rättegångskostnad.

Domslut

1. Arbetsdomstolen avslår Svenska Målareförbundets talan.
2. Vardera part ska bära sin rättegångskostnad.

Ledamöter: Jonas Malmberg, Lars Dirke, Kurt Eriksson, Karl-Olov Stenqvist, Claes Frankhammar, Ronny Wenngren (skiljaktig) och Staffan Holmertz (skiljaktig).

Rättssekreterare: Eva Lärfars Persson

Domsbilaga i mål nr A 86/13 och A 87/13**Ledamöterna Ronny Wenngrens och Staffan Holmertz skiljaktiga mening**

Vi delar majoritetens uppfattning att syftet med de planerade arbetsplatsbesöken var sådant att § 10 i kollektivavtal var tillämpligt, men menar att följande ska beaktas ifråga om att bolagen i strid med § 10 vägrat förbundets företrädare att besöka arbetsplatserna.

Inom måleribranschen utförs arbetena nästan alltid som entreprenad. Det innebär att det i regel saknas fasta arbetsställen där fackförbunden kan kontrollera avtalets efterlevnad. Kollektivavtalsparterna har därför sedan länge varit överens om att den fackliga organisationen har rätt att genom legitimerade ombud kontrollera avtalets efterlevnad genom besök på arbetsplatserna och erhålla nödvändiga upplysningar.

För att bestämmelsen om avtalskontroll ska kunna uppfyllas krävs, mot bakgrund av att det rör sig om entreprenadarbete, aktuell information från arbetsgivaren var arbetstagarna arbetar. Detta kan ske genom adressuppgifter eller genom att fackförbundet får information från arbetsgivaren om telefonnummer till kontaktperson på arbetsstället. Sådana uppgifter är nödvändiga för en effektiv avtalskontroll, eftersom arbetsgivaren ensidigt enligt sin arbetsledningsrätt förfogar över arbetstagarnas placering.

Av AD 1983 nr 32 framgår att § 10 i kollektivavtalet innebär att företrädare för organisationerna har rätt att omedelbart och utan tillsägelse i förväg få tillträde till arbetsplatser och där få svar på frågor av betydelse för kontrollen av avtals-tillämpningen. Avtalskontrollen ska alltså ske på tid och plats som fackförbundet bestämmer. Vidare framgår av domen att arbetsgivaren inte kan undgå sin skyldighet att lämna organisationsföreträdare tillträde till en arbetsplats endast genom att hänvisa till att beställaren inte tillåter att obehöriga får tillträde till arbetsplatsen. Tvärtom måste arbetsgivaren utverka tillstånd hos beställaren för organisationsföreträdarna att få tillträde till arbetsplatsen. Dessa har givetvis att följa de eventuella föreskrifter rörande tillträdet som beställaren kan komma att uppställa.

Förbundet har alltså enligt avtalets § 10 en oavvislig rätt till tillträde till begärda arbetsplatser, och behöver inte ens informera om besöket i förväg. För att kunna göra kontrollen måste den fackliga organisationen självfallet veta var arbetet utförs.

Den i målet aktuella kontrollverksamheten skulle äga rum sista veckan i september 2012 t.o.m. november 2012. Att förbundet åberopade § 10 i kollektivavtalet har stått klart i vart fall den 14 september 2012. Med den planering som normalt sker inom entreprenadbranschen kan man vid normal verksamhet förutsätta att en lista över alla aktuella arbeten under den efterfrågade perioden redan fanns tillgänglig hos bolagen vid denna tidpunkt. Oavsett hur härmed förhåller sig fanns självfallet möjligheten att informera den fackliga organisationen om en kontaktperson som kan lämna aktuell information om arbetsställen.

Bolagen lämnade den 24 september 2012 bara uppgifter för en enda dag då den fackliga organisationen skulle få kontrollera arbetsplatser. Bolagen meddelade även att arbetena utfördes hos privatpersoner och att det inte fanns något tillstånd för förbundet att få tillträda de aktuella lägenheterna eller husen. Bolagen menade förbundets företrädare kunde stå utanför lägenheterna respektive husen och ställa frågorna där.

Bolagen har härigenom brutit mot § 10 i två avseenden. För det första har bolagen berövat förbundet dess avtalsenliga rätt att göra arbetsplatsbesök när som helst utan arbetsgivarens tillåtelse genom att dels lämna uppgifter om de aktuella arbetsplatserna för sent, dels bara lämna uppgifter för en dag. Vidare innebär bolagens meddelande att det saknades tillstånd för att komma in på arbetsplatserna i realiteten ett absolut tillträdesförbud till aktuella arbetsställen.

Genom att dels begränsa tillträdet till arbetsplatsen till av arbetsgivaren ensidigt bestämd dag, dels stänga ute förbundet från aktuella arbetsplatser har bolagen brutit mot § 10 i kollektivavtalet. Avtalsbrottet är allvarligt eftersom bolagen försvårat förbundets möjligheter att kontrollera avtalets efterlevnad. Förbundets yrkade om 50 000 kronor i allmänt skadestånd ska därför bifallas.

Överröstade i denna del är vi övrigt ense med majoriteten.